

Gezgin Efsaneler - I *

Bilge Seyidoğlu**

Seyidoğlu, B., Türk Folklor Araştırmaları/Turkish Folklore Research. 202-II/. Sayı/No. 371, ss. 16-18. e-ISSN 3023-4670. <https://turkfolklorarastirmalari.com>

Ana terimleri gezen efsanelerden biri de Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde söylenen bir efsanedir. Efsaneler yurdumuzda gezdiği gibi ana temellerini korumak şartıyla diğer ülkelerde de gezerler. Biz burada Anadolu'da gördüğümüz efsanelerin bir benzerinin de İngiltere'de yaşadığını tespit ederek bu açıdan efsaneleri ele alıp tahlile çalışacağız. ileride bu gezen efsanelerin diğer ülkelerdeki varyantları da gösterilecektir. Yurdumuzdaki efsaneler:¹

(1) *Sapanca Gölü Efsanesi*: Vaktiyle Sapanca gölünün bulunduğu yerde bir kasaba varmış. Çok zengin olan bu kasabaya günün birinde bir derviş gelir. Kasaba halkı dervişin ne selamını alır ne de bir bardak su veren çıkar. Akşama kadar kasabada aç susuz gezen derviş kasabayı terk ederken küçük bir kulübede ışık görür ve içeri girer. Kasabanın Sapancısı derviş güler yüzle karşılar, dervişe ikramda bulunur. Sapancı sabah derviş uğurlamak için onunla karşıki tepelere kadar gider. Dönüşte bir de bakar ki kasabanın yerinde bir göl duruyor. Kendisinden başka bir canlıda kalmamıştır.

(2) *Ayabastı Efsanesi*:² Horasan erenlerinden Keçeci Baba sopasının peşinden Keçeci köyünün bulunduğu yere bir Ermeni köyüne gelir. Ermeni kadınlardan birinden abdest almak için su isteyince kadın eren'i azarlar su vermez. Keçeci Eren'in sopasını sapladığı

* Köz Folklor Haber Dergisi. Sayı: 5. Ağustos-1980. ss. 1-2. Editör: Metin Karadağ.

**Editör Notu: Rahmetli hocamızın Köz dergisinde yayınlanan iki makalesinden ilkin, Köz'deki yanlış başlık hatamızı düzelterek aziz anısına ithafen yayınlıyoruz.

yerden su çıkar. Ermiş abdest alır, dua eder, bir taş üzerinde ezan okur, namaz kılar, köy halkına beddua eder. Köy kaybolup, gider. O köy bugün mezarlık haline gelmiştir. Erenin üzerinde ezan okuduğu taşta ayak izleri kalmıştır

(3) *Efteni Gölü Efsanesi*:³ Düzce yakınlarındaki Efteni (Melen) Gölü'nün yerinde eskiden bir köy varmış. Hızır köyden ayrılırken beddua eder, köy sular altında kalır. Kayıkla gölde gezen balıkçılar gölün altında köyün enkazını gördüklerini söylerler.

(4) İngiltere varyantı: *Simmer Suyu*: Yorkshire yakınlarında North Riding'de Simmerdale adlı küçük bir köy vardı. Köyün bir tarafında bir kilise diğer tarafında ise bir protestan kadının evi bulunuyordu. Günlerin birinde köye bir büyücü kadın gelir. Kilisenin yanındaki evden başlayarak yiyecek ister fakat herkes tarafından reddedilir. Böylece yiyecek ve içecek isteyerek protestan kadının evine kadar gelir. Protestan kadın ona ikramda bulunur, onu evinin balkonunda ağırlar, et, ekmek ve bira ile ona ziyafet verir. Yemeği bittikten sonra büyücü kalkar, köye beddua eder. "Bana su veren kadının evinden başkası batsın" der. Büyücü sözlerini bitirdikten sonra kendisine su veren protestan kadının evinden başka bütün köy sular altında kalır. Bugün Simmer suları sakın bir göle dönüşmüştür. Civar köylerden havanın sakın olduğu zamanlarda gelenler suların altında kiliseyi ve köyün kalıntılarını görebilirler.⁴

Yukarıdaki efsanelerin dördünde de beddua sonucu bir yerleşim bölgesinin yıkılıp gittiğini görüyoruz. Beddualar hemen kabul edilmektedir. Duaların hemen kabul edilmesi duayı eden kimselerin Allah katında değerli olduklarını göstermektedir. Bizim efsanelerimizde 1. Derviş, 2. Horasan Eri, 3. Hızır ermiş kimselerdir. Halk nazarında bu kişilerin olağanüstü bir yanları bulunduğu inanılır, onlara hürmet edilir. Bu kimseler gittikleri köylerde alelade bir insan gibi davranır, yiyecek isterler. Olağanüstü yanları gizlidir.

İngiliz efsanesinde kötü muameleyi gören olağanüstü şahıs, Büyücü Kadın'dır. Dervişin ve Hızır'ın Müslüman toplumundaki yeri ile büyücünün İngiliz toplumundaki yeri farklıdır. Hızır ve Derviş, İslam dini tarafından değer verilen şahsiyetlerdir. Büyücülük ve büyü, Hristiyanlık bakımından hoş görülmez. Büyücüler Hristiyanlık'tan sonra devamlı olarak takip edilmiş ve bu işle uğraşanlara ağır cezalar verilmiştir.

Her üç efsanede de önemli olan dini veya din dışı şahsiyetler değil, insanın kendisidir. İnsan değerlidir. Kim olursa olsun insan yardıma muhtaç açsa elinden tutup

ona yardım edilmelidir. Her üç efsanede de Tanrı insanları denemektedir. Yardıma muhtaç kulları çeşitli kılıklarda varlıklı insanlardan yardım ister. Reddedilince Tanrı onları en şiddetli bir şekilde cezalandırır.

Yukarıdaki efsanelerde misafirperverlik kavramının her toplumda geçerli olduğunu görüyoruz. Efsaneler, insan sevgisini şekline bakmadan insanın özüne değer vermeyi insanlara öğretmektedir.

Notlar

¹ Önder, Mehmet, *Şehirden Şehire Efsaneler, Destanlar, Hikâyeler*. YKB- Kültür Yayını. İst., 1972. Ss. 85-86.

² Sakaoğlu, Saim. *101 Anadolu Efsanesi*. Damla Yayınevi, İst., 1976, ss. 95-96.

³ A.g.e. ss. 161-162

⁴ Briggs, Katherine M. A, *Dictionary of British Folk-Tales. Part B. Folk-Legends*. London, 1970, s. 349.